

Підтримку надає:

Федеральне міністерство
продовольства і
сільського господарства

на підставі рішення
Німецького Бундестагу

Німецько-український
агрополітичний діалог

При Інституті економічних досліджень та політичних консультацій

Звіт з аграрної політики

APD/APR/01/2017

Система аграрної дуальної освіти в Німеччині – опції для України

Ганс Георг Хассенпфлюг

Київ, лютий 2017

Про проект «Німецько-український агрополітичний діалог» (APD)

Проект «Німецько-український агрополітичний діалог (АПД)» реалізується за підтримки Федерального Міністерства продовольства та сільського господарства (BMEL) з 2006р. і наразі до 2018р. та за його замовленням через виконавця ТОВ ГФА Консалтинг Груп, а також робоче співтовариство, яке складається з ТОВ ІАК Аграр консалтинг, Лейбніц-Інституту аграрного розвитку в країнах з перехідною економікою та ТОВ АФЦ Консультантс Інтернешнл. Реципієнтом проекту виступає Інститут економічних досліджень та політичних консультацій в Києві. При реалізації важливих заходів для розвитку ринку землі, використання державних земельних площ та приватизації АПД працює у кооперації з ТОВ з управління та реалізації земель (BVVG). Бенефіціаром проекту виступає Міністерство аграрної політики та продовольства України.

Проект має підтримувати Україну в питаннях розвитку сталого сільського господарства, ефективної переробної промисловості та підвищення міжнародної конкурентоспроможності відповідно до принципів ринкової та регуляторної політик та з урахуванням потенціалу розвитку, який виникає в рамках Угоди про Асоціацію між ЄС та Україною. З цією метою Проект має надавати інформацію про німецький, зокрема, східнонімецький, а також міжнародний, європейський досвід з розробки рамкових аграрно-політичних умов, а також з організації відповідних аграрно-політичних установ.

www.apd-ukraine.de

Автор

Ганс Георг Хассенпflug

hans-georg.hassenpflug@lwk-niedersachsen.de

ЗМІСТ

1.	Історія професійної освіти	4
1.1.	Історичний огляд професійної освіти	4
1.2.	Історія освіти в сільському господарстві.....	4
1.3.	Сільськогосподарська професійна освіта.....	6
2.	Правові основи та рамкові умови дуальної системи освіти в сільському господарстві в Німеччині	8
2.1.	Правові рамки професійної освіти у сільському господарстві	8
2.2.	Федерація та федеральні землі – відповідальність в області професійної освіти....	9
3.	Дуальна система професійної освіти в сільському господарстві в Німеччині.....	10
3.1.	Форми та можливості професійної освіти	10
3.1.1.	Шкільна система освіти.....	10
3.1.2.	Дуальна система освіти	10
3.1.3.	Блочне навчання	11
3.2.	Форми та можливості професійної освіти	11
3.2.1.	Завдання підприємства	12
3.2.2.	Завдання професійної школи	12
3.2.3.	Міжгосподарче навчання	13
3.3.	Картинка спеціальності/навчальної професії	15
4.	Організація дуальної професійної освіти	16
4.1.	Можливості освіти/навчання.....	16
4.2.	Значення професійного навчання	16
4.3.	Правові передумови для навчання.....	17
4.3.1.	Положення про навчання/здобуття освіти.....	18
4.3.2.	Придатність навчаючих	19
4.3.3.	Придатність та задачі навчального підприємства	20
4.3.4.	Нагляд за придатністю	21
4.3.5.	Підведення підсумку	21
5.	Встановлення цілі професійної освіти	22
5.1.	Рамковий навчальний план.....	22
5.2.	Навчальний план.....	25
5.3.	Письмове підтвердження про навчання (щоденник).....	25
6.	Заходи за межами місць для навчання (міжгосподарське навчання).....	27
7.	Професійна школа.....	29
7.1.	Особи та установи, що приймають участь у професійній освіті	29
7.2.	Співпраця навчаючих з різними установами та батьками учнів.....	30
8.	Потенціал та підходи до впровадження і розбудови дуальної системи освіти в Україні	31
9.	Додатки	33

1. ІСТОРІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

1.1. Історичний огляд професійної освіти

Розвиток професійної освіти розпочався у ремісництві. Починаючи з 13-го століття існують впорядковані правила для професійної освіти та заняття певною професією у **ремісництві**, які були встановлені гільдіями майстрів та цехами ремісників.

Одним із прикладів цього було так зване посвячення у пекарі, при якому учні пекаря, підмайстри, а також майстер були прив'язані до одного стільця і так довго занурювалися під воду, доки вони не давали урочистої клятви випікати в майбутньому булочки за розміром та вагою, відповідно до правил цеху.

За часів **Меркантилізму** (17. – 18. сторіччя) державою було обмежено самостійність/незалежність цехів ремісників у тому, що професійне навчання було визнане завданням держави. Наслідком цього стало те, що держава самостійно встановлювала правила, яких повинні були дотримуватися усі гільдії та цехи, а їхнє порушення більше не знаходилося тільки в полі правової відповідальності цехів, а було скерованим та регулювалося державними судами.

Ідея **Лібералізму** (19. сторіччя) біля 1810 року принесла з собою свободу підприємницької діяльності. Наслідком цього стало те, що зайняття певною професією/промислом залежало лише від отримання промислового свідоцтва (патенту). Тим самим припинялося регламентування професії з боку цехів, гільдій та держави і кожен міг займатися своєю професією на власний розсуд.

Новий порядок через палати в результаті свого встановлення у торгівельному кодексі від 1897 року ввів підхід у навчанні учнів, встановив нові правила підготовки учнів та ввів поняття майстра. Завдяки введенню посвідчення про технічну підготовку (кваліфікацію) у 1908 році право на навчання учнів залишалося виключно у руках перевірених майстрів-ремісників, які склали свій завершальний іспит на майстра через палати.

З часу вступу у силу Закону про професійну освіту у 1969 році та Положення про промисли навчання відбувається як ретельно врегульовані правовим чином навчальні відносини з наглядом за навчальним підприємством та педагогічними мінімальними вимогами до вчителів з боку відповідальних органів. Наслідком цього стало те, що перевірка придатності до навчання, визнання місць для навчання та педагогічної придатності були врегульовані на основі Федерального закону, а саме Закону про професійну освіту. Таким чином, через суди по трудових спорах, були створені передумови, до яких можна було звертатися у судовому порядку, для мінімальних вимог щодо освіти.

1.2. Історія освіти в сільському господарстві

Сільськогосподарська професійна освіта та підвищення кваліфікації у порівнянні з ремісництвом має відносно коротку історію. Вперше науковець з питань землеробства Альбрехт Даніель Теєр, з якого розпочалося вчення про раціональне сільське господарство, розробив біля 200 років тому перші підходи до сільськогосподарської освіти. Аж до часів меркантилізму, в які навчанням міг займатися кожний, хто мав промислове свідоцтво, майже не було спроб створити сільськогосподарську професійну освіту – як у формі господарчого навчання, так і в області шкільної освіти.

Відповідальними за це були три основні причини:

- Основним призначенням сільськогосподарського виробництва було самозабезпечення власної родини та населення.
- На той момент часу в області землеробства та тваринництва майже не розпізнавалося природознавчого розвитку, який, таким чином, також не впроваджувався.
- Думка, яку іще сьогодні можна зустріти у особливо романтичним чином налаштованих людей – для зайняття сільськогосподарською діяльністю необхідний досвід, тоді була загально розповсюдженою думкою народу.

Хоча Й. Г. Песталоцці (1747-1827 рр.) вже доволі рано розпізнав, що дітям фермерів також потрібні навчальні установи, його «школа для бідних» довгий час залишалася без відтворення. 1774 року відомий педагог розбудував своє сільськогосподарське зразкове підприємство Нойхоф/Швейцарія до навчальної установи, єдиної в своєму роді на той час, на якому він навчав молодих хлопців та дівчат поряд із нагальною необхідною тоді загальною освітою також тому, як відповідно до всіх правил прясти, ткати та працювати на полі.

Тільки на початку 19-го століття професійна освіта в сільському господарстві та в сільському домашньому господарстві поступово почала здобувати відповідне значення:

- Так, до навчального плану народних шкіл та шкіл для підвищення кваліфікації почали додаватися сільськогосподарські предмети. Перш за все монастирі взяли на себе навчання сільським та домашньо-господарчим професіям: спеціалізація занять була в області домоводства та рукоділля.
- На цей час також припадають перші заснування сільськогосподарських реальних шкіл, сільськогосподарських навчальних закладів та сільськогосподарських академій. Паралельно до цього також виникали перші школи з землеробства. Вони, як правило, засновувалися на території підприємств, що обробляли землю, та мали яскраво виражену практичну орієнтацію.

Табл. 1. Історія освіти в сільському господарстві

починаючи з 1800	Народні школи та школи для підвищення кваліфікації з сільськогосподарським змістом, монастирі з сільсько-домогосподарським
1802	Сільськогосподарська навчальна установа Альбрехта Теєра у Целле/Ганновер
1804	Сільськогосподарська академія Вайнштефан/Баварія
1810-1860	Школи з землеробства, школи ткачів та по обробці льону у всьому німецькомовному просторі
1865	Школа землеробства Мелле-Оснабрюк (попередник сільськогосподарської реальної школи Герфорд)
1839	«Зимова школа Байройту», заснована як попередник першої сільськогосподарської школи
з 1850	Сільськогосподарські школи у всіх частинах Німеччини, попередники зимових шкіл

Ознаками всіх цих шкіл було:

- Відвідування було добровільним.
- Вони готували до виконання завдань керівника підприємства.
- У всіх випадках тут мова ішла про більш або менш виражене шкільне навчання на підвищення кваліфікації, яке підкріплювалося практикою.
- Це не була впорядкована сільськогосподарська професійна освіта.

1.3. Сільськогосподарська професійна освіта

Німецьке сільськогосподарське товариство (DLG) намагалося вперше ввести впорядковану сільськогосподарську професійну освіту у 1885 році. Слідуючи за прикладом ремісництва, що вже ввело господарче одиночне навчання з обов'язковою платою за навчання в окремих професіях, DLG заснувало в 1905 році спеціальну комісію з питань «учнівства», яка займалася питанням визнання навчальних підприємств. Вона підготувала зразковий навчальний договір та ввела так звані записні книжки, які відповідають сьгоднішнім щоденникам. У 1907 році було проведено перший іспит учнів, у 1909 році було випущено перше сільськогосподарське положення про складання іспитів.

Після 1-ї Світової війни відповідальними за господарче навчання і, таким чином, також за визнання навчальних підприємств, укладення договору про навчання та прийняття завершального іспиту (іспит помічника) стали сільськогосподарські палати та так звані державні органи (як правило, сільськогосподарські міністерства).

Складання цих іспитів було передумовою для подальшого відвідування вищих фахових шкіл, та навчання у вищих навчальних закладах, які тим часом вже були створені.

З перекиданням відповідальності на палати або державу також було введено сільськогосподарське навчання по домогосподарству і перші дівчата склали їхні випускні іспити на початку двадцятих років.

З 1934 року професійна освіта в сільському господарстві була наново впорядкована «Імперським вищим станом» (офіційна організація селянства фашистської Німеччини). При цьому з початку розрізняли навчання для найманих працівників та тих, хто потім зміг би самостійно управляти підприємством. Для першої групи було введено 2-х річне навчання з польових робіт або з домашніх робіт/робіт по дому, а для самостійних керівників в майбутньому – 2-річне навчання з сільського господарства чи з домогосподарства. Навчання для найманих працівників супроводжувалося професійною школою, для сільськогосподарського або домашньо-господарського навчання - сільськогосподарською школою.

Щодо навчання у сільськогосподарських професійних школах 1936 року було видано уніфіковані правові нормативи/директиви. Обов'язковість відвідування таких шкіл було введено 1938 року. Навчання у школі тривало 2 роки та охоплювало мінімум 4 години на тиждень. Цей обов'язок діяв також для «дівчат-селянок».

Після 2-ї Світової війни сільськогосподарське навчання спочатку регулювалося окремими федеральними землями за власною відповідальністю. Вона передбачалася як основа для навчання у практичному сільському господарстві. Ціллю було: «Освіта учня повинна надаватися учневі шляхом широкого та планомірного навчання та закладання основ практичних знань та навичок сільськогосподарської професії та виховувати його до майбутнього фермера». Надалі визначеною ціллю було: «навчати здатних до продуктивної роботи, бажаючих працювати та морально стабільних професійних молодих кадрів спеціалістів».

Час навчання було визначено у 2 роки, хоча успішне відвідування сільськогосподарської школи до півроку могло зараховуватися як час навчання. На той час іще не існувало іспиту на майстра в сільському господарстві. В результаті цього навчаючі, для того, щоб мати право на навчання, повинні були довести завершене власне навчання або мінімум 3-х річну практичну діяльність, а також відвідування сільськогосподарської школи.

Сільськогосподарське навчання закінчувалося складанням сільськогосподарського іспиту, який з одного боку діяв як підтвердження фахової придатності для ведення сільськогосподарського підприємства, а з іншого – був необхідним в якості передумови для послідуєчого навчання сільському господарству у вищому навчальному закладі.

Тільки 1948 року було введено 3-х річний час навчання сільському та домашньому господарству. З того часу також існує 3-х річне обов'язкове професійне навчання з 8 навчальними годинами на тиждень.

Введення 3-х річного часу навчання також означало кінець сільськогосподарських шкіл старого стилю, які до того часу були складовою основного навчання/попередньої підготовки. З тих пір сільськогосподарська школа, як повна середня школа, була перекладена на допоміжний час та було обґрунтовано її теперішній характер, як школи для підвищення кваліфікації. Це регулювання було встановлено уніфіковано у всіх федеральних землях на початку 60-х років. На той час вже також було випущено єдині правила для складання іспиту на сільськогосподарського майстра.

В кінці кінців, Федеральний закон про професійну освіту (BBiG) від 14 серпня 1969 року таким чином змінив правові основи окремих федеральних земель та створив єдину для всієї країни основу для кваліфікованої професійної освіти в сільськогосподарській та сільсько-домашньо-господарській області для підвищення кваліфікації сільськогосподарських майстрів та майстринь домашнього господарства.

Табл. 2. Розвиток професійної освіти у сільському господарстві

Хронологія	Розвиток професійної освіти у сільському господарстві
середина 19-го сторіччя	Початок одиночного навчання на господарстві
з 1905	Визнання навчальних підприємств
1907	Перші іспити для учнів
з 1934	2-х річне навчання
з 1938	2-х річне обов'язкове відвідування професійної школи
з 1948	3-х річний час навчання для учнів у сільському та домашньому господарстві та 3-х річне обов'язкове відвідування професійної школи
з 1951	Навчання та іспити на здобуття кваліфікації сільськогосподарського майстра
з 1969	Єдині на всій території федерації регулювання професійної освіти завдяки Закону про професійну освіту

2. ПРАВОВІ ОСНОВИ ТА РАМКОВІ УМОВИ ДУАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ В НІМЕЧЧИНІ

Німеччина складається з 16 федеральних земель. Державні повноваження розподілені між федерацією та федеральними землями. Федеральні землі є носіями власної державної влади та введені до складу федеральної держави. Законодавство (легіслатива – законодавча влада) знаходиться у сфері діяльності Бундестагу та Бундесрату, а також парламентів федеральних земель. Області відповідальності врегульовані основним законом (конституцією). Так як парламент не може бути законодавчим органом на всіх рівнях, виконавчою владою (федеральний уряд, федеральний міністр, уряди федеральних земель) видаються правові постанови або публічно-правовими корпораціями – статuti, відповідно до їхньої області відповідальності. Розрізняють:

- Основним законом є Конституція.
- Формальні закони: вони випускаються законодавчою владою у приписаній основним законом формальній процедурі (наприклад, BGB, BVerfGG, ArbZG).
- Правові постанови: вони випускаються виконавчою владою (урядами) (наприклад, Постанова про освіту, Постанова про придатність навчаючих, Постанова про складання іспиту на майстра).
- Статuti видаються публічно-правовими корпораціями (наприклад, сільськогосподарськими палатами) в рамках законодавчо наданої їм автономії.

Юрисдикція/судочинство (рішення у судових спорах) конкретизує волю законодавця. При цьому основний закон є найвищим джерелом права та найвищою нормою. Поряд із цим джерелом права погодженого права для партнерів за договором, є, наприклад, Договір про професійну освіту.

2.1. Правові рамки професійної освіти у сільському господарстві

В центрі відповідних правових регулювань у професійній освіті знаходиться Закон про професійну освіту (BVerfGG) Федерації. Ним врегульовуються основні області професійної освіти. Вони зорієнтовані безпосередньо на практичну професійну діяльність та відрізняються від підходів до загальної освіти, яка надається зокрема у початкових, неповних середніх школах, реальних школах та гімназіях (загальноосвітні школи).

Предметом BVerfGG є професійна освіта на підприємствах (наприклад, сільськогосподарських або садівничих) та у порівняних установах (наприклад, професійно-освітніх підприємствах). На противагу цьому, BVerfGG не поширюється на професійну освіту у професійно-освітніх школах (наприклад, професійних школах, фахових школах для аграрного господарства).

Під професійною освітою при цьому розуміють широкі діапазон основної та фахової освіти, яка надає здатність до практики кваліфікованої професійної діяльності (наприклад, в якості фермера, садівника, або домогосподарки). Ціллю цієї освіти в подальшому є здобуття необхідного практичного досвіду за професією.

Обов'язковим при цьому є супроводжуючий внесок з боку професійної школи. Тому професійна освіта надається у так званій дуальній системі, яка характеризується взаємодією господарчого та шкільного навчання. Основна професійна освіта частково надається у формі відвідування школи з повним робочим днем (навчальний рік початкової професійної школи).

2.2. Федерація та федеральні землі – відповідальність в області професійної освіти

Відповідно до основного закону (GG) Німеччина є федеративною державою. Державні завдання та повноваження розподілені між федерацією та федеральними землями. За загальноосвітнє та професійне шкільне навчання відповідають федеральні землі. Тому, шкільні закони, наприклад, про обов'язкове відвідування школи, види шкіл, запропоновані шляхи здобуття освіти та кваліфікації по закінченні видаються парламентами федеральних земель. Дотримання виконання правових норм щодо шкіл є завданням відповідного уряду федеральної землі.

На противагу цьому, відповідальним за законодавство в області господарчої професійної освіти є Федерація. Тому вона видає BBiG та навчальні положення/порядки для окремих професій (наприклад, в області сільського господарства та домашнього господарства). В свою чергу, наприклад, виконання, до якого належить випуск положень щодо складання іспитів для завершального іспиту та іспиту на майстра та їхнього проведення, знаходить у компетенції федеральних земель.

Відповідальними органами щодо промислового господарства є перш за все промислові та торгівельні палати (ІНК), в області ремісництва – ремісничі палати та за сільськогосподарські професії – сільськогосподарські палати. Якщо у федеральній землі не має сільськогосподарської палати, як, наприклад, у Баден-Вюртемберзі, Баварії та Саксонії, відповідальний орган призначає федеральна земля.

Дуальна система освіти може функціонувати тільки за умови, що шкільна та господарча складові навчання погоджені одна з одною. За необхідну координацію рамок навчальних планів професійної школи з навчальними порядками/положеннями, відповідно до погодження між федерацією та федеральними землями, піклується комітет конференції Культус-Міністерства (КМК).

3. Дуальна система професійної освіти в сільському господарстві в Німеччині

3.1. Форми та можливості професійної освіти

Професійна освіта може надаватися у формі чисто шкільної системи, як дуальна система освіти або як блочна система.

3.1.1. Шкільна система освіти

Ця форма відмовляється від навчання на навчальному підприємстві, що означає, що навчання проходить виключно у школі (наприклад, у дворічній професійній фаховій школі для домашнього господарства або догляду за дітьми).

З цієї причини шкільна система не підлягає регулятивним нормам, зазначеним у Законі про професійну освіту, а законам про школи федеральних земель. На основі чого установи у професійних фахових школах (шкільна кухня, класи для ручної праці, тощо) можуть передавати знання та вміння (наприклад, готування їжі, шиття). Однак, здобуття професійного досвіду в таких умовах не можливе, оскільки відсутні можливості для безпосереднього навчання в умовах господарства.

3.1.2. Дуальна система освіти

При цій формі навчання в умовах господарства супроводжується навчанням у школі з викладанням протягом певного відрізка часу.

Це означає, наприклад, що для навчальної професії «фермер» учні протягом чотирьох днів на тиждень знаходяться на місці навчання (на підприємстві) та протягом одного дня (вісім навчальних годин) відвідують професійну школу.

Таким чином дуальна освіта означає, що дві різні установи – школа та підприємство – здійснюють навчання доповнюючи одне одного.

Перевагами дуальної системи освіти є:

- Зміст навчання погоджений в обох установах та доповнює один іншого;
- Існують тісні відносини між підприємством та школою;
- Надані у школі знання, як правило, можуть використовуватися на підприємстві, що веде до здобуття професійного досвіду;
- В дуальній системі учень не відривається на довго з навчального процесу у господарстві, взаємозв'язок у передачі навчального змісту зберігається. Це має особливо важливе значення для сільськогосподарської професійної освіти;
- Завдяки постійній ротації між господарчим та шкільним навчанням зростає мотивація учнів.

Поряд із перевагами дуальної системи освіти також визначаються наступні недоліки:

- Для школи не завжди є можливим підігнати навчальний план відповідно до проходження виробничих процесів протягом року на підприємстві;
- Інколи виникають проблеми через різні області відповідальності: для навчання на підприємстві правові основи надає Федерація через Закон про професійну освіту, для школи діють шкільні закони федеральних земель.

З цього виникає необхідність тісного співробітництва усіх зайнятих у забезпеченні надання професійної освіти.

3.1.3. Блочне навчання

При блочному навчання мова іде про змінену/варіаційну форму дуальної системи: учень відвідує професійну школу блоками – як правило, протягом трьох тижнів; протягом іншого часу (як правило, дев'ять тижнів) проходить навчання на підприємстві.

3.2. Форми та можливості професійної освіти

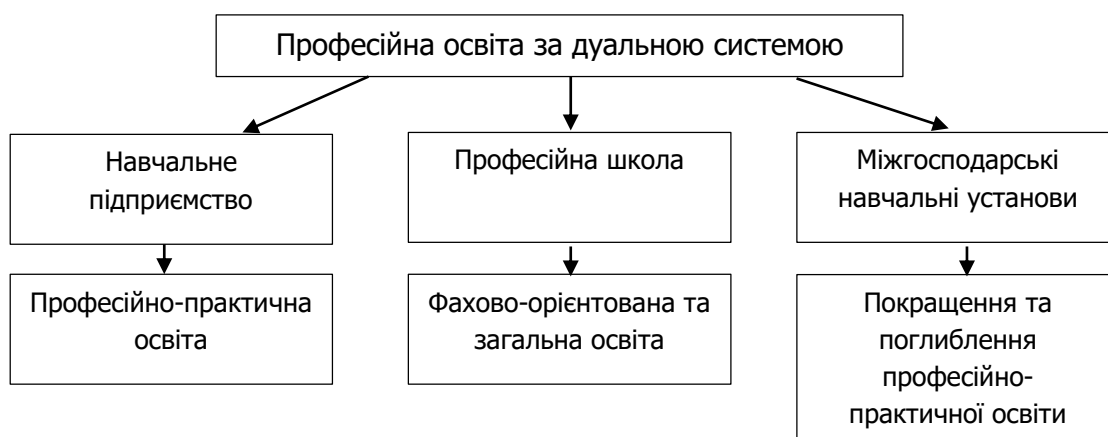
Професійна освіта в Німеччині надається переважно в рамках дуальної професійної освіти. Вона організована на основі положень BBiG та проходить у комбінації федеральних та земельних правових норм. З одного боку знаходяться навчальні положення Федерації, за виконанням яких здійснює нагляд відповідальний орган. З іншого боку в навчальних планах професійних шкіл визначені мінімальні педагогічні вимоги, нагляд за дотримання яких здійснюють шкільні наглядові відомства (відомства по справам шкіл).

Основою навчання за дуальною системою складає принцип поєднання теорії та практики. Таким чином «дуальна» означає, що дві різні установи – школа та підприємство – доповнюють одна іншу та разом ведуть/забезпечують процес навчання у погоджених за часом одиницях.

В наслідок цього, професійно-практичний інструктаж/настановлення відбувається, переважним чином, на підприємстві, в той час, як професійно-теоретичне навчання та загально-освітні заняття проводяться, головним чином, на базі професійної школи.

Третьою ланкою в дуальній освіті є міжгосподарське навчання, яке діє як додатковий захід доповнюючи практичне навчання на підприємстві. Воно доповнює господарчі складові навчання, заглиблює наявні знання та вміння та стабілізує практичні змісти навчання на вищому рівні.

Мал. 1. Схема професійної освіти за дуальною системою

3.2.1. Завдання підприємства

Відповідно до положень § 1, абзацу 2, ВВіГ «професійне навчання на базі господарства має надавати широко закладену професійну основу (основну освіту) та необхідні фахові знання та вміння у впорядкованому ході навчання, необхідні для ведення подальшої кваліфікованої професійної діяльності». При цьому навчаючий повинен попіклуватися про те, «щоб учневі передавалися вміння та знання, необхідні для досягнення цілей навчання, а сама професійна освіта забезпечувалася у необхідній формі планомірним чином, відповідно до фаху та впорядковано за часом, що визначено її призначенням, щоб ціль навчання могла б бути досягнутою».

Таким чином у навчального підприємства є першочергове завдання у забезпеченні власної відповідності технічним, економічним та суспільним напрямкам розвитку, і, таким чином, залученні сучасної техніки та прогресивних підходів до реалізації практичної професійної освіти.

Навчання, пов'язане з підприємством, відбувається за спеціалізацією/в залежності від значення шляхом навчання на робочому місці (вивчення досвіду).

Таким чином суть навчання у господарстві полягає у:

- Передачі вмінь через практичне відпрацювання,
- Підготовки до роботи за професією та професійного життя,
- Ознайомлення з господарчими взаємозв'язками та проходженням робочих процесів,
- Застосуванні вивченого у практичній роботі і при цьому поступовий перехід до самостійної роботи та діяльності
- Тренування способів поведінки, «правил гри» в сучасному світі праці
- Вростання до господарчої спільноти та соціальних відносин професійного життя
- Сприяння розвитку особистості.

З цього автоматично вимальовуються переваги господарчої професійної освіти:

- Використання у практичній професійній діяльності вивченого в школі,
- Тренування вмінь через практичне виконання,
- Тренування самостійного навчання та дієвості,
- Погляд на господарчі процеси виробництва та економічні взаємозв'язки,
- Пристосування до вимог ринку,
- Взяття на себе відповідальності,
- Навчання вмінню працювати у команді.

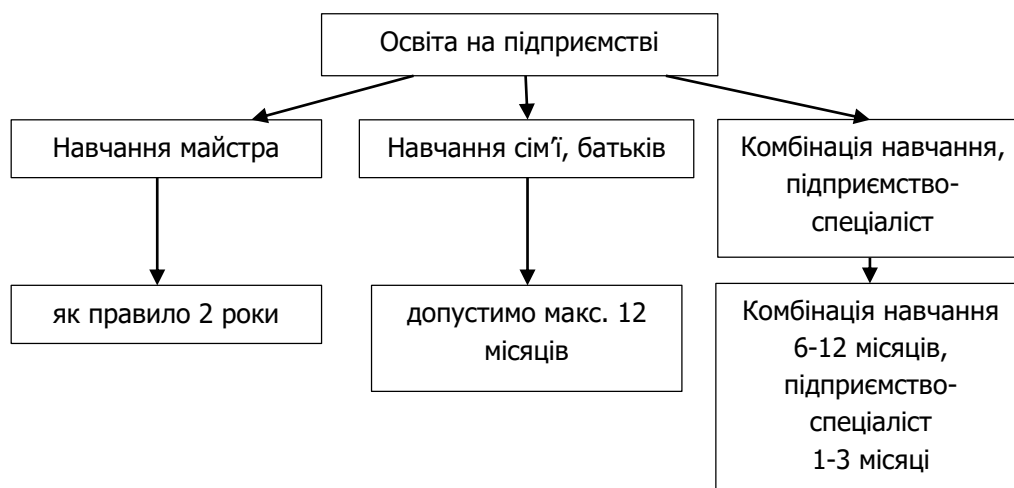
Цей покроковий перехід від школи до професійного життя, який працює на теренах щоденної конкуренції, особливо відзначає систему дуальної освіти.

3.2.2. Завдання професійної школи

Професійні школи є частиною державної/суспільної шкільної освіти і в якості партнера в дуальній системі мають наступні завдання – передача загального та фахового навчального змісту з особливим врахуванням окремих навчальних положень, що означає в деталях:

- Вони повинні навчати фаховій теорії відповідно до положень окремих навчальних положень за всією шириною спектру професії,
- Сприяти розширенню та заглибленню загальноосвітніх знань,
- Надавати певні повноваження щодо організації роботи шкіл, наприклад, щодо середньої навчальної кваліфікації („Quabi“), як середньої навчальної кваліфікації з англійською мовою.

Мал. 2. Освіта на підприємстві

3.2.3. Міжгосподарче навчання

Відповідно до § 7 BBiG навчальне підприємство зобов'язане звільнити учнів для відвідування ними відповідних міжгосподарських навчальних заходів. Зміст міжгосподарських навчальних заходів прописується рамковими навчальними планами, визначеними комітетами/комісіями з професійної освіти.

Тут закриваються прогалини на навчальному підприємстві та балансується спеціалізація навчальних підприємств. Таким чином намагаються досягти по можливості високого та рівномірного рівня широко закладеної мобільності, якій сприятиме освіта.

«За» міжгосподарське навчання перш за все говорять три причини:

- Освіта, орієнтована на майбутнє: дороге пристосування до технічного прогресу. Поводження з новими машинами та застосування нових технологій, які не завжди одразу ж стають доступними на підприємствах.
- Повна ширина професійного поля діяльності: усунення недоліків/вад у навчанні, які примусово виникають в результаті спеціалізації на підприємствах; таким чином забезпечується доповнення навчання, яке провадиться на підприємстві.
- Солідна попередня підготовка: систематичне та інтенсивне тренування основних вмінь, які у господарстві чи школі, як місці для навчання, не можуть тренуватися у такій інтенсивності та у таких маленьких групах.

Для аграрних професій навчальні положення визначають, що професійна освіта може надаватися у міжгосподарських установах за межами навчальних установ (школи та підприємства). Це означає, що учням протягом підготовчого навчального року в рамках професійної освіти (BGJ) та протягом років навчання у господарстві надається 1-3 тижні для навчання в міжгосподарських навчальних установах для поглиблення вмінь у маленьких групах, для чого в них не достатньо часу або потенційної можливості для навчання на їхніх навчальних підприємствах.

Особлива увага приділяється тренуванню виконання схильних до небезпеки робіт та поведженню з небезпечними машинами у захищеній атмосфері, завдяки чому має скорочуватися небезпека нещасних випадків під час навчання у господарстві. В такий спосіб також може посилюватися здатність до забезпечення навчального процесу маленькими та середніми

підприємствами, в тому числі, сімейними начальними підприємствами, бо ці підприємства часто не в змозі вести за власним управлінням незалежне від виробництва господарське навчання, як це вимагається системним підходом до здобуття освіти.

Участь у міжгосподарських навчальних заходах для учнів, як правило, є обов'язковою, особливо для того періоду часу, коли вони навчаються на власному підприємстві. Витрати, пов'язані з таким навчанням – якщо вони не покриваються відповідно до Закону про сприяння сільському господарству – покладаються на самих учнів. Таким чином, міжгосподарські навчальні установи виконують функцію доповнення навчання, що провадиться на навчальних підприємствах, у дуальній системі та жодним чином не виступають конкурентами або заміниками навчальних підприємств.

Для аграрних професій, через їхню спеціалізацію та формування спеціальних напрямків роботи на підприємстві, необхідною стала дуже особлива форма господарчого навчання. Через особливу ситуацію в сільському господарстві, тут, в якості виключення, стало допустимим, обмежене у часі до максимально 12 місяців, навчання на підприємстві батьків або родини. Це означає, що батьки після закінчення відповідного настановного курсу з професійної та робочої педагогіки можуть проводити навчання їхніх доньок або синів без того, щоб отримати повну придатність до провадження навчальної діяльності. Хоча, за правилами, повинні проходити 1-но до 2-х річне навчання на визнаному навчальному підприємстві в умовах чужого підприємства.

Комбінування навчання стає необхідним тоді, коли навчальні підприємства на стільки сильно спеціалізовані, що напрямки навчання на підприємстві будуть надто сильно обмеженими для того, щоб відповідно широко підготувати учня до складання завершального іспиту та подальшого професійного життя.

В такому випадку відповідальними органами для доповнення іще невивантажених напрямків виробництва до навчальних відносин інтегрується іще одне навчальне підприємство, яке може передати знання про ці напрямки як підприємство-спеціаліст. Цій меті також слугує форма забезпечення допомоги у виконанні зобов'язань. Так забезпечується, що навчання проводиться як мінімум за двома напрямками виробництва (наприклад, відгодівля свиней та розведення свиней або вирощування зернових та вирощування олійних культур) і це може бути перевіреним під час складання завершального іспиту.

Табл. 3. Суттєві ознаки дуальної системи освіти

Підприємство	Школа
Навчальний порядок (федеральна правова норма)	Рамкові навчальні плани професійної школи (правові норми федеральних земель)
Навчаючий на підприємстві (навчальний договір)	Вчитель професійної школи (Закон про обов'язковість шкільного навчання)
Професійне навчання, орієнтоване на виробництво та виконання задач/заявок	Навчання у професійній школі є систематичним науково орієнтованим
Фінансується окремими підприємствами	Публічне, фінансується державою
Нагляд здійснює відповідальний орган	Нагляд здійснюють спеціальні шкільні наглядові відомства федеральних земель
Законодавче регулювання через Федеральний закон про професійну освіту	Законодавче регулювання через шкільні закони федеральних земель

3.3. Картинка спеціальності/навчальної професії

Картинка спеціальності/навчальної професії містить вміння та знання, які є предметом професійного навчання. Ця частина Положення про освіту є важливою складовою, бо представляє собою основу для формулювання цілей навчання. Картинка спеціальності/навчальної професії містить опис тих мінімальних вмінь та знань, які повинні бути переданими. Картинка спеціальності/навчальної професії надає загальний огляд щодо змісту навчання для відповідної професії. Вона формує основу для консультування щодо здобуття професії. У положеннях про навчання/освіту з фаховими напрямками або областями застосування картина спеціальності вже поєднана зі спеціалізацією. У положеннях про навчання/освіту з основними напрямками спеціалізація стає помітною у рамковому навчальному плані.

Загалом, відповідно до Закону про професійну освіту існує 14 аграрних професій, а також в деяких федеральних землях для молоді з обмеженими можливостями пропонується навчання для здобуття кваліфікації робітника у сільському господарстві, садівництві або у домашньому господарстві. Через прогресивну спеціалізацію у аграрних професіях для деяких із них існують різноманітні фахові напрямки (вузькі спеціальності), основні напрямки та області застосування.

Табл. 4. Картина спеціальності/навчальної професії фермера.

Картина спеціальності/навчальної професії «фермер»	
1.	Навчальне підприємство, господарчі взаємозв'язки та відносини
1.1	Структура та організація навчального підприємства
1.2	Професійне навчання
1.3	Участь у формуванні соціальних відносин в середині та за межами підприємства
1.4	Правові норми щодо праці, тарифів, охорона праці та безпека праці
1.5	Захист навколишнього середовища та догляд за культурним ландшафтом; раціональне використання енергії та матеріалів
2.	Техніки та організація господарчих робіт, виробництва та збуту
2.1	Поводження та збереження у відповідному стані машин, агрегатів та виробничого оснащення
2.2	Сприйняття та оцінка подій/процесів; отримання та оцінка інформації
2.3	Планування виробництва, а також підготовка та контролювання робіт
2.4	Здійснення бізнес-операцій та розуміння ринково-економічних взаємозв'язків
3	Виробництво рослинницької продукції
3.1	Обробіток та догляд за ґрунтами; збереження сталої родючості ґрунтів
3.2	Висаджування та догляд за рослинами; раціональне ведення посіву, що добре переноситься навколишнім середовищем
3.3	Збирання врожаю та переробка рослинницької продукції
4.	Виробництво тваринницької продукції
4.1	Забезпечення тварин; раціональне утримання, відповідно до потреб тварин та таке, що добре переноситься навколишнім середовищем
4.2	Використання тварин
5.	Результати господарчої діяльності (порівняння результатів та витрат, порівняння господарчих галузей та основи економіки та організації виробництва)

4. ОРГАНІЗАЦІЯ ДУАЛЬНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

4.1. Можливості освіти/навчання

Спеціально для сільськогосподарських навчальних професій існує три можливості, яким чином завершити господарче навчання та підійти до здобуття професійної кваліфікації: родинне навчання, навчання на чужому підприємстві та навчання за обміном. На практиці практично виключно використовується підхід до навчання на чужому підприємстві.

Тоді навчання проходить на чужому підприємстві, чий керівник або особа уповноважена керівником для провадження навчання володіє необмеженою фаховою придатністю (наприклад, склала іспит на майстра).

Чуже підприємство, як місце для проведення навчання, повинно повністю відповідати передумовам, зазначеним у Законі про професійну освіту та відповідним постановам про придатність місця для проведення навчання.

Для учня це надає певну перевагу у тому, що

- Його вчитель буде мати відповідний навчальний досвід,
- Вибір можливостей для навчання, для вивчення певної робочої техніки зазвичай є різноманітними, взаємозв'язки будуть більш зрозумілими,
- Мобільність та здатність до критики також будуть покращені – зокрема, у порівнянні із навчанням на підприємстві батьків,
- Формування особистості на основі покращення здатності до пристосування посилюється і, таким чином, також надається сприяння здатності до налагодження партнерства та більш свідомої відповідальності.

Ці переваги в кінці кінців також є дуже корисними для спадкоємців підприємств.

Складнощі в процесі здобуття освіти на чужому підприємстві можуть виникати, якщо

- Бажане приєднання до родини не відбувається взагалі, або ж відбувається тільки дуже поверхнево,
- При обмеженій кількості пропозицій місць для навчання необхідно миритися з підприємством, чий розмір та організація мало в чому відповідає особистим уявленням учня про навчання на підприємстві,
- При лише невеликій кількості галузей виробництва, всеохоплююче навчання на підприємстві можливе лише за допомогою залучення подальших інших місць для навчання.

4.2. Значення професійного навчання

Відповідно до **Закону про професійну освіту** від 14. серпня 1969 року під професійним навчанням розуміють професійну освіту (включаючи професійний іспит по завершенні), професійне підвищення кваліфікації (включаючи складання іспиту на майстра) та перенавчання.

Професійна освіта – Закон про професійну освіту ставить до професійної освіти високі **вимоги**:

Професійна освіта повинна „надавати у відповідному навчальному процесі широку професійну основну освіту та фахові знання та вміння, необхідні для провадження кваліфікованої діяльності. Надалі вона повинна уможливлувати здобуття необхідного професійного досвіду.“

Це визначення одночасно описує **значення** професійної освіти *для окремої особи*:

- Вона надає їй професійну кваліфікацію та готує таким чином до подальшого професійного життя.
- В результаті передачі широкого спектру професійних основних знань особа отримує відповідну професійну мобільність, для того, щоб постійно мати змогу краще адаптуватися до змінюваних робочих умов.
- Навчання у господарстві визначається через «навчання через досвід». Тільки через близьке до практики навчання, до якого учні самі активно залучаються, може здобуватися професійних досвід. В результаті цього виникає рання здатність до самостійності і, таким чином, до взяття на себе відповідальності.
- Так як учень під час навчання на підприємстві не залишається сам по собі, а також залежить від інших, бо він у навчальному підприємстві працює з іншими, надається сприяння виробітку вміння щодо розбудови співпраці, роботі у партнерстві та веденню партнерської поведінки.
- Кваліфікована професійна освіта допомагає покращити безпеку праці на робочому місці.

При цьому для *суспільства* кваліфікована освіта також відіграє важливу роль:

- Зумовлена технічним розвитком існує велика потреба у кваліфікованій, готовій до підвищення кваліфікації робочій силі.
- Навчання у господарстві закладає основу для забезпечення високого професійного рівня продуктивності в майбутньому.
- Добрі можливості для здобуття освіти значно сприяють підвищенню престижу відповідної професії.

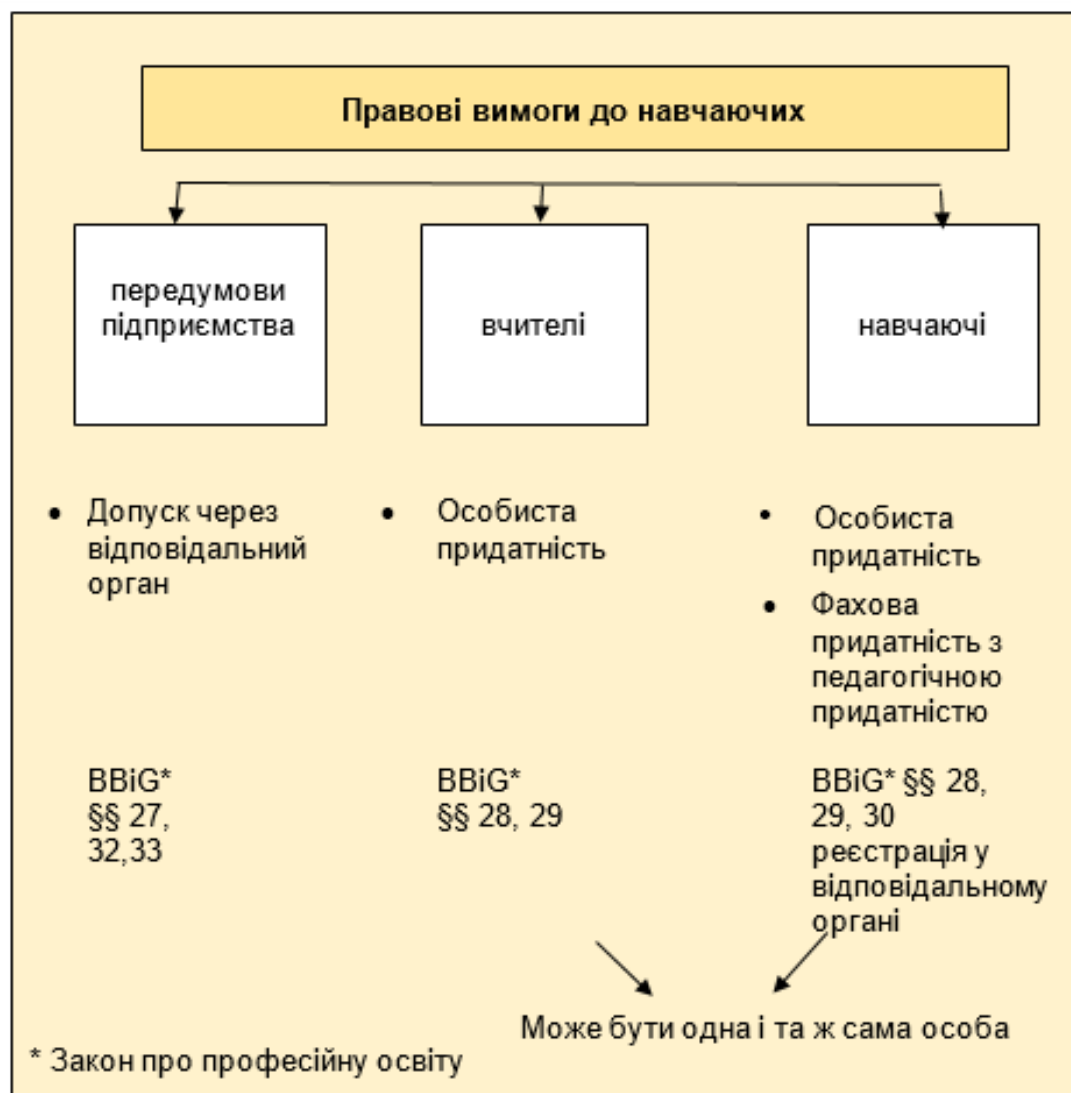
В той же час, вимоги, пов'язані із професійною освітою, що зазначені у Законі про професійну освіту, можна виконати лише у разі тісної співпраці між учнями, навчаючим персоналом, професійними школами та міжгосподарськими місцями для навчання.

4.3. Правові передумови для навчання

Слід сприяти розвитку характеру учня, його не можна наражати на моральну/психологічну або тілесну/фізичну небезпеку. Учні можуть передаватися для виконання тільки ті завдання, які слугують меті навчання та відповідають його фізичним/тілесним можливостям.

Таким чином професійна освіта також переслідує **виховну ціль** та охоплює в собі у значній мірі захист учнів, які часто є неповнолітніми. Виходячи з такого переплетіння цілей законом визначаються вимоги до навчання.

Мал. 3. Правові вимоги до навчаючих

4.3.1. Положення про навчання/здобуття освіти

Трудові навички та знання, які мають передаватися в ході професійної освіти, формуються виходячи з положень про навчання для кожної відповідної професії (наприклад, фермер, садівник, спеціаліст домашнього господарства). Зміст там зведений під заголовком «картина навчальної професії».

Положення про навчання містить також керівництво щодо суттєвого (змістовного) та часового розподілу навчання, що визначається як «Рамковий план навчання». Останній має забезпечувати, щоб було досягнуто професійної кваліфікації протягом також попередньо встановленого часу навчання.

Положенням про навчання може також вимагатися виконання додаткових міжгосподарських навчальних заходів, наприклад, відвідування навчальних курсів по роботі з технікою чи утриманню тварин.

Для визнаної навчальної професії, наприклад, однієї з 13 сільськогосподарських професій, навчання може проводитися тільки **відповідно до навчального положення**. Молоді люди, молодші 18-ти років можуть проходити навчання виключно за визнаними навчальними професіями, для яких обов'язковим є дотримання приписів положення про навчання.

Виключення щодо навчання можливі відповідно до так званої випробувальної постанови на основі положень § 6 BBiG.

В принципі, від положення про навчання при професійному навчанні **інвалідів** (осіб з фізично, розумово, психічно обмеженими можливостями) можна частково відхилитися. Для цього кола осіб відповідальний орган може створити **самостійні навчальні курси/цикли підготовки**, наприклад, для здобуття кваліфікації робітника або помічника за різними фаховими напрямками.

4.3.2. Придатність навчаючих

Професійна освіта на високому рівні щодо якості може бути отримана лише за умови, що для навчаючих/вчителів також застосовуються суворі вимоги. Тому навчати може лише той, хто підходить для цього за особистими та фаховими вимогами.

Особисто не придатним, відповідно до BBiG є, зокрема, той, хто відповідає хоча б одному з наступних негативних критеріїв:

- Особа не має права залучати до роботи дітей та молодь, якщо вона була засуджена через скоєння правопорушення у розумінні § 25 Закону про захист праці неповнолітніх. Заборона на залучення до роботи у навчальних відносинах діє також тоді, коли учень вже не є більше неповнолітнім.
- Особа повторно або у важкому ступені порушила положення Закону BBiG або припис, виданий на його основі. Прикладом цього є постійне призначення на виконання робіт, не пов'язаних з навчанням, довготривала одноманітна діяльність в рамках виконання робіт об'єднанням зі спільного використання машин або робота помічником на підприємстві.

Фахово непридатним є той, хто

- не володіє необхідними професійними вміннями та знаннями або
- необхідними професійно-педагогічними та робочо-педагогічними знаннями.

Від обов'язку надавати підтвердження наявності професійно-педагогічних та робочо-педагогічних знань звільняються навчаючі та навчальні відносини, які були закладені протягом часу з 1. серпня 2003 року до 31. липня 2008 року.

В наведених випадках умовою наявності фахової придатності є кваліфікація в обох зазначених областях.

Професійними вміннями та знаннями для навчання за професією фермер володіє зокрема той, хто сам склав **іспит на майстра** за навчальною професією (наприклад, фермер, садівник, коняр, рибник), за якою він повинен навчати. Таку ж саму кваліфікацію можуть надавати складені іспити у німецькому університеті або університеті прикладних наук та визнані іспити, наприклад, в технічній школі з аграрного господарства.

Передумовами є те, що **фаховий напрямок** складеного іспиту відповідає навчальній професії (наприклад, дипломований аграрний інженер – професії фермер, технік для садівництва – професії садівник) та залучені особи **відповідно достатньо часу** практично працювали за своєю професією. Якщо професійна частина фахової придатності не може бути підтверджена в одній із вище зазначених форм, кваліфікація може у виключних випадках бути наданою з можливістю відклику.

Необхідні поряд із цим **професійно-педагогічні та робочо-педагогічні** довів той, хто склав **іспит на майстра** за однією з професій в сільському господарстві, в домашньому

господарстві або у ремісництві. Недостатнім є навчання на майстра до 3. жовтня 1990 року в колишній НДР без закінчення зі здобуттям кваліфікації майстра з навчання.

Окрім того, підходить до викладання за професійно-педагогічними та робочо-педагогічними вимогами той, хто склав іспит відповідно до Постанови про придатність навчаючих. Те ж саме діє для осіб, які здобули в колишній НДР кваліфікацію інженера-педагога та до 31. серпня 1997 року прийняли участь у навчальному курсі з визначних правових основ в цій області. Відповідну придатність можуть також надавати і інші визнані іспити, наприклад, іспит для техніків, що включає професійно-педагогічні та робочо-педагогічні частини.

Той, хто хоче навчати власних дітей, онуків, братів та сестер або їхніх дітей (тобто племінників та племінниць) одній з професій у сільському господарстві, може отримати професійно-педагогічну та робочо-педагогічну придатність без підтвердження складанням іспиту на обмежений час, якщо він прийме участь у спеціальному навчальному курсі.

4.3.3. Придатність та задачі навчального підприємства

BVG вимагає, щоб **місця для навчання** були **придатними для цього відповідно до виду та спрямованості** професійної освіти. Для навчання за професіями в сільському господарстві та домашньому господарстві правовими постановами визначені мінімальні вимоги до розміру, напрямку виробництва та стану господарювання на підприємстві. У зазначених областях навчання підприємство повинно бути додатково визнаним відповідальним органом як місце для проведення навчання (§27 BVG).

Для професійної освіти для здобуття кваліфікації фермер ставляться наступні основні вимоги:

- Господарювання на підприємстві повинно вестися як основний вид діяльності.
- Воно повинно вестися за основними господарчо-економічними принципами, результати господарської діяльності повинні фіксуватися бухгалтерією.
- Повинен гарантуватися постійний супровід.
- Виробниче обладнання внутрішньої та зовнішньої області має знаходитися у належному стані.
- У наявності повинні бути необхідні виробничі засоби, зокрема агрегати та машини, а також устаткування для їхнього технічного огляду, догляду та забезпеченню простого ремонту.
- Підприємство має надавати гарантію, що приписи щодо захисту неповнолітніх, зокрема, зазначені у Законі про захист праці неповнолітніх, та попередження нещасних випадків можуть дотримуватися.
- Повинно забезпечуватися навчання протягом всього року; це означає, що виробництво на підприємстві не повинно припинятися у часи з малим робочим навантаженням.

Якщо підприємство не в змозі забезпечити повну передачу необхідних робочих вмінь та знань, то визнання його все ще можливе, якщо недоліки можуть виправлятися за рахунок участі у міжгосподарських навчальних заходах, наприклад, навчальних курсах у школі з утримання тварин або по роботі з сільськогосподарськими машинами.

Окрім того, Закон сприяє створенню врівноважених відносин між числом учнів з одного боку та числом підприємств з наявними місцями для отримання освіти/проходження навчання та потрібними спеціалістами з іншого боку. Так, підприємство повинно мати як мінімум стільки ж спеціалістів, скільки учнів. Якщо ж в цьому співвідношенні число учнів перебільшене, то відповідне наставлення та опіка не можуть бути забезпечені.

4.3.4. Нагляд за придатністю

Особиста та фахова придатність, а також придатність місць для проведення навчання підлягає нагляду з боку відповідальних органів.

- Якщо відповідальний орган встановлює **недолік, який можна усунути**, він ініціює/призначає усунення протягом відповідного строку, якщо при цьому не очікується виникнення можливої небезпеки для учня.
- Якщо недолік **не можна усунути** або виникає **небезпека** для учня або недолік не усувається у встановлений строк, відповідальний орган повідомляє про це відповідальне відомство.

Відповідальне відомство здійснює відповідно до закону необхідні рішучі заходи. У випадку **відсутності придатності** воно вчиняє наступним чином:

- Якщо відсутня особиста або фахова придатність, відомство **повинне** відмовити у прийнятті на роботу та провадженні навчання.
- Якщо не підходящим є місце для проведення навчання, відомство **може** відмовити у прийнятті на роботу та провадженні навчання. Визначальними є **інтереси учнів**.

Відомча відмова у прийнятті на роботу та провадженні навчання не розриває автоматично договір про професійне навчання. Однак, воно надає **учневі** право **безстроково розірвати договір** з вагомої причини.

4.3.5. Підведення підсумку

Практичні вміння та знання, які повинні передаватися протягом отримання професійної освіти, можна знайти у відповідних навчальних положеннях для кожної професії. Передумовою для прийняття на навчання/роботу учня є особиста придатність навчаючого.

Для провадження навчання навчаючому треба мати особисту та професійну придатність з педагогічною придатністю. Навчальне підприємство також повинно відповідати певним передумовам для встановлення його придатності, які перевіряються відповідальними за професійну освіту органами (наприклад, міністерствами, сільськогосподарськими палатами), котрі також визнають/встановлюють придатність підприємства до провадження навчання.

5. ВСТАНОВЛЕННЯ ЦІЛІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

У положеннях про навчання чітко встановлено, що практичні вміння, знання та професійна дієздатність повинні передаватися таким чином, щоб учень набув здатності до провадження кваліфікованої професійної діяльності у розумінні § 1 абзацу 3 BBiG.

Це охоплює, зокрема,

- самостійне планування,
- виконання,
- контроль, а також
- поведження у загальному господарчому контексті.

Це вміння також повинно бути перевірено під час складання іспиту.

Комплексне встановлення цілі повинне вести до професійної дієздатності. Окрім солідної фахової придатності молодій людині має активно надаватися можливість самостійно виконувати роботи та брати на себе відповідальність за якість. Це передбачає, що практичні навички, знання та вміння повинні передаватися у загальному господарчому контексті.

Для того, щоб досягти цієї цілі, як тільки це стає можливим під час навчання, навчаючий передає встановлення завдань на самостійне осмислення та виконання учневі, дозволяє йому самостійно знаходити необхідну інформацію, використовувати власний досвід, однак, повинен інтенсивно проговорювати з учнем його роботу.

Зразком (взірцем) комплексного встановлення цілі є фахово кваліфікована спільна робота, що дозволяє самостійно діяти з повною відповідальністю, а не стара вимога бажати надати молоді всі необхідні практичні навички та знання, необхідні для подальшого життя.

5.1. Рамковий навчальний план

Зміст навчання, визначений у описі навчальної професії розподілений/класифікований у **рамковому навчальному плані** зі змістовної та часової точки зору. Рамковий навчальний план представляє собою інструкцію щодо змістовного та часового розподілу тих практичних навичок, знань та вмінь, які мають бути передані.

Таким чином має забезпечуватися, що професійна освіта надається у впорядкованому навчальному процесі, зокрема, **планомірним чином**. Відхилення від змістовного та часового розподілу є допустимим, якщо цього вимагають господарчі особливості (обмовка щодо гнучкості).

Змістовний розподіл – за допомогою змістовного розподілу стає спершу зрозумілим у яких саме навчальних місцях можуть передаватися ті чи інші змісти навчання.

Розподіл піклується про те, щоб

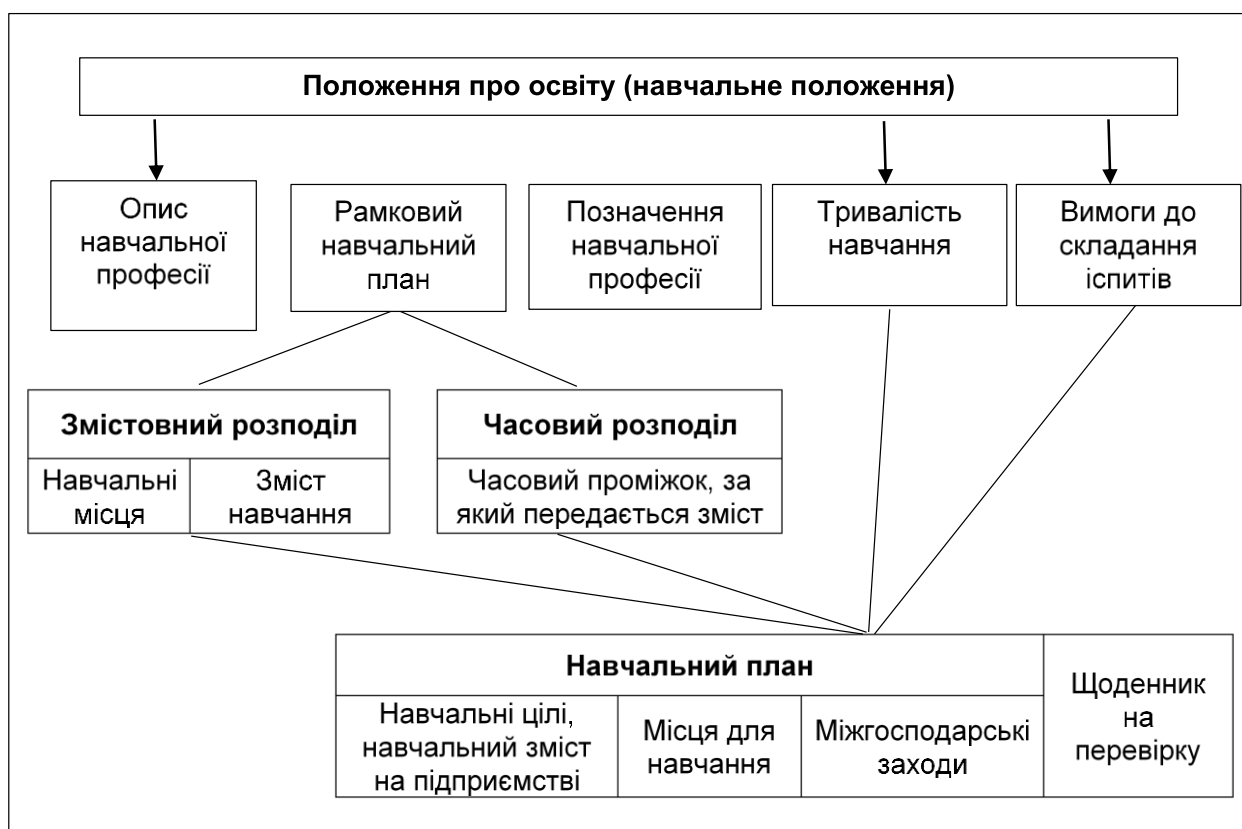
- змісти навчання логічним чином слідували один за одним,
- враховувався основний принцип – від простого до складного,
- встановлювалися основні напрямки/спеціалізація,
- учень міг краще вивчити робочі взаємозв'язки,
- учень заохочувався до самостійного виконання робіт,
- від учня не вимагалось надто багато чи надто мало,
- учень міг здобувати професійний досвід.

Часовий розподіл – положення про навчання приписують, які змісти навчання у яке півріччя або навчальний рік та в яких часових рамках повинні передаватися. Завдяки цьому має бути досягнуто, що

- змісти навчання будуть впорядкованими, відповідно до послідовності іспитів,
- ціль навчання може бути досягнута протягом наданого у розпорядження часу,
- навчаючий володіє загальним оглядом/має загальне уявлення та проводить необхідний контроль.

Завдяки встановленню змістів навчання та перебігу навчання за часом створюються передумови для того, щоб забезпечувалося надання професійної освіти у впорядкованому навчальному процесі, по можливості, стандартизованим чином.

Мал. 4. Положення про освіту

Таблиця 5. Рамковий план навчання для професійної освіти фермерів

№ з/п	Частина картини навчальної професії	Практичні навички та знання, які мають передаватися із залученням підходів самостійного планування, виконання та контролю	Орієнтований час у тижнях протягом навчального року		
			1	2	3
1	2	3	4		
1	Навчальне підприємство, господарчі взаємозв'язки та відносини (§ 4 абзац 1 № 1)				

№ з\п	Частина картини навчальної професії	Практичні навички та знання, які мають передаватися із залученням підходів самостійного планування, виконання та контролю	Орієнтований час у тижнях протягом навчального року		
			1	2	3
1	2	3	4		
1.1	Структура та організація навчального підприємства (§ 4 абзац 1 № 1.1)	<p>висвітлити місце розташування, структуру та завдання навчального підприємства</p> <p>пояснити основні функції навчального підприємства, такі, як закупівля, виробництво, надання послуг, збут та управління</p> <p>зазначити відносини навчального підприємства та зайнятих у ньому працівників з господарчими організаціями, професійними представництвами, професійними союзами, органами управління та союзами</p> <p>описати основи, завдання та робочі підходи господарчих, управлінських або представницьких щодо персоналу органів навчального підприємства</p>			
1.2	Професійне навчання (§ 4 абзац 1 № 1.2)	<p>пояснити значення договору про навчання, зокрема, його укладання, тривалість, завершення</p> <p>назвати права та обов'язки обох сторін навчального договору</p> <p>зазначити можливості для професійного підвищення кваліфікації та зібрати інформацію</p>			
1.3	Правові визначення щодо праці, соціальних питань та тарифів (§ 4 абзац 1 № 1.3)	<p>назвати основні частини навчального договору</p> <p>зазначити основні визначення діючих для навчального підприємства тарифних договорів, а також функції тарифних партнерів</p> <p>зазначити завдання та результати діяльності органів соціального страхування</p>			
1.4	Безпека та захист здоров'я під час виконання робіт (§ 4 абзац 1 № 1.4)	<p>визначити можливі небезпеки для життя та здоров'я на робочому місці та вжити заходів для їхнього попередження</p> <p>застосовувати пов'язані з професією постанови щодо захисту праці та попередження нещасних випадків</p> <p>описати способи поведінки у випадку настання нещасного випадку, а також вживання заходів</p> <p>застосовувати приписи протипожежної безпеки, описати способи поведінки під час пожежі та заходи, яких слід вживати для боротьби з вогнем.</p>			

5.2. Навчальний план

Для того, щоб гарантувати, що весь зміст навчання передається у відповідній інтенсивності, необхідне погодження роботи між задіяними місцями для навчання. Це відбувається за допомогою господарчого **навчального плану**, який має складатися навчаючим до або на початку професійного навчання. Відповідальні органи надають допомогу у формі формулярів, які у разі відповідного заповнення можуть використовуватися як навчальний план у господарстві. Під час складання навчального плану у господарстві слід звертати увагу на те, щоб всі зазначені у описі навчальної професії знання, практичні навички та вміння відповідали **обов'язковим правовим мінімальним вимогам**. Звичайно, до плану також можуть додаватися додаткові знання та вміння. Розподіл за часом слід розуміти, як рекомендацію, яка як по різних регіонах, так і по різних підприємствах може застосовуватися з певними змінами. Це стосується як послідовності змісту навчання за часом, так і тривалості навчання за певними його відрізками. Окрім того слід враховувати, що навчання самостійному плануванню, здійсненню та контролю робіт, наприклад, у садівництві може здійснюватися тільки в період вегетації, а не під час короткострокової практики. Із зазначенням певних часових рамок у положеннях про навчання повинно стати зрозумілим на скільки важливим/вагомим є той чи інший зміст навчання.

Для того, щоб учень міг досягти необхідних цілей у навчанні, слід звертати увагу на те, щоб у **навчальному плані** були впорядкованим чином охоплені всі важливі для навчання роботи, наприклад, за роботами, які

- протягом перебігу господарчого року виникають один раз або часто,
- не виникають на підприємстві, але, тим не менш, є частиною навчального процесу. На спеціалізованих підприємствах слід звертати увагу на те, щоб відсутність можливості для навчання компенсувалася іншим чином (наприклад, через відвідування міжгосподарських установ або шляхом зміни навчального підприємства).
- Слабкість учня при навчанні або скорочення часу навчання впливають на планування навчання.

Завдяки **господарчому навчальному плану** має бути досягнуто, щоб

- Учень мотивувався до того, щоб планувати, які практичні вміння, знання та навички повинні бути йому передані, надалі коли і де це має відбуватися,
- Учень отримував можливість контролювати виконання домовленостей щодо перебігу (договір!) професійної освіти,
- Відповідальний орган міг перевірити, чи проходить професійне навчання у відповідності із положенням про навчання.

Господарчий навчальний план є складовою навчального договору. Заповнений та підписаний навчальний план повинен бути приєднаний в якості додатку до щоденника з навчання.

5.3. Письмове підтвердження про навчання (щоденник)

Положення про навчання зобов'язує учнів – протягом часу навчання – вести письмове підтвердження їхнього навчання.

- Це має забезпечувати усвідомлення того, що в основі навчання лежить планомірність та порядок.
- Це має допомагати учневі продумувати та відобразити у письмовій формі ті здобуті знання та вміння, які він отримав під час навчання на підприємстві.

- Це є підтвердженням про навчання, яке надає підтвердження змістовному та часовому перебігу навчального процесу.
- Відповідним чином заповнене письмове підтвердження про навчання є передумовою для допуску до завершального іспиту.

Навчаючий має слідкувати за тим/спонукати до того, щоб учні вели щоденники та регулярно перевіряти їхній зміст. Поряд із короткою інформаційною частиною, яка містить дані про навчальне підприємство, щоденник містить щоденні та щотижневі звіти, плани робіт та тексти керувань. В ньому учень повинен письмово зазначати знання, практичні навички та вміння, якими він оволодів.

Окрім того, в ньому слід вказувати основні теми уроків у професійній школі. При цьому навчаючому тут надається можливість у розмові з учнем посилатися на шкільні знання та налагоджувати контакт між теорією та практикою. Це вимагає регулярних перевірок щоденника з короткими часовими інтервалами.

Викладачі професійної школи повинні ознайомлюватися зі щоденниками і, таким чином, знаходити точки зіткнення для їхніх занять.

6. ЗАХОДИ ЗА МЕЖАМИ МІСЦЬ ДЛЯ НАВЧАННЯ (МІЖГОСПОДАРСЬКЕ НАВЧАННЯ)

Відповідно до § 27 абзацу 2 BBiG професійна освіта може отримуватися/проводитися у підходящих закладах за межами місць для навчання, якщо та коли професійна освіта цього вимагає. **Міжгосподарські навчальні заходи** проводяться у формі

- Навчальних курсів,
- Навчальних та тренувальних днів
- Намічених робіт,
- Текстів керівництв,
- Конкурсів,
- Короткострокового навчання на іншому підприємстві у розумінні виконання спеціального обов'язку. Завдяки міжгосподарським навчальним заходам повинно доцільним чином доповнюватися навчання на підприємстві та налагоджуватися зв'язок між теорією та практикою.

Навчальні курси передають практичні вміння у формі багатоденних та взаємозалежних занять. Протягом всієї тривалості навчального курсу учні перебувають на місць організації навчального курсу, для їхнього розміщення працює інтернат. Завдяки цьому можливе інтенсивне навчання.

Вид, зміст та об'єм міжгосподарського навчання визначається відповідальним органом для кожної окремої професії і погоджуються з регіональними особливостями та різноманітними можливостями. Для цього необхідна згода з боку комітету/комісії з питань професійної освіти та погодження зі шкільним управлінням.

Навчальні та тренувальні дні – тут мова іде про окремі навчальні дні в сільському господарстві, як правило, 3-4 на один навчальний рік у господарстві, які щодо їхніх тем відповідають річному перебігу (технічні та виробничо-технічні інструктажі, вправи з оцінювання, вправи з визначення) і часто організовуються на підприємствах.

Намічені роботи –намічені роботи роздаються учням у формі брошури та містять робоче завдання для застосування на навчальному підприємстві. Ці брошури, як правило, містять інформаційну частину та частину в якій учень робить власні записи.

Намічені роботи вимагають від учня самостійної діяльності та сприяють розвитку самостійності.

Метод текстів керівництв повинен вести учня до самостійної розробки певного завдання, надаючи йому питання, що скеровують. На відміну від намічених робіт в керівних зошитах не міститься інформаційної частини: учень повинен самостійно управляти організацією навчання та роботи, самостійно повинна збиратися інформація зі спостережень, фахових книжок, брошур, постановки дослідів.

Результати повинні бути оцінені разом із навчаючим, який має при цьому бути у розпорядженні учня в якості консультанта.

Конкурси слугують для порівняння результатів з іншими. При цьому конкурси передбачають, що учасники пройшли вже якомога інтенсивнішу підготовку.

Принципово, конкурси представляють собою заходи в рамках професійної освіти і, таким чином, зосереджуються на округах, однак, при цілій низці конкурсів для їхніх переможців існує можливість надалі прийняти участь у змаганнях на рівні району, федеральної землі та навіть федерації.

Так, наприклад, наступні конкурси пропонуються у 2-х до 3-х річному циклі:

- Конкурс доповідей,
- Лісовий конкурс,
- Конкурс по домашньому господарству,
- Конкурс професій.

7. ПРОФЕСІЙНА ШКОЛА

Підприємство та професійна школа ділять між собою навчальні завдання. У розумінні дуальної системи освіти завдання підприємства полягає в організації практичного навчання, направлено на здобуття досвіду у реальних професійних ситуаціях.

В той час як заняття у професійній школі надають загальноосвітні та фахово-теоретичні знання, орієнтовані на дієздатність.

Особливо чітко співпраця між професійною школою та підприємством стає помітною через участь вчителів професійної школи у навчальних зібраннях та при співробітництві у екзаменаційних комісіях.

Ціллю професійної освіти є привести молодих людей у такий стан, щоб вони могли самостійно планувати, здійснювати та контролювати певні завдання.

Рамковий навчальний план охоплює важливі практичні вміння, знання та навички, які повинні передаватися у впорядкованому процесі навчання. Ці навчальні змісти розподілені за часом та суттю. Вони представляють собою мінімальні вимоги.

Навчальний план представляє собою погодження рамкового навчального плану з умовами роботи на підприємстві та навчальними передумовами учня. В рамках дуальної системи професійної освіти навчання у господарстві доповнюється навчанням у професійній школі та міжгосподарськими заходами. Між професійною школою та навчальним підприємством повинен відбуватися постійний обмін інформацією.

Консультант з питань освіти підтримує та координує цей процес.

7.1. Особи та установи, що приймають участь у професійній освіті

Співробітництво професійної школи з представництвами органів управління в сільському господарстві

У розумінні дуальної системи освіти професійна школа повинна – перш за все шляхом надання фахових знань – супроводжувати навчання у господарстві.

Сільськогосподарські професійні школи та представництва органів управління в сільському господарстві/ сільськогосподарські палати закликаються до тісної співпраці при провадженні професійної освіти.

Співробітництво стосується перш за все,

- Обліку учнів,
- Контролю щоденників,
- Координації проведення міжгосподарських навчальних заходів та звільнення від роботи для участі у них,
- Прийняття проміжних іспитів,
- Учасності вчителів професійних шкіл у окремих екзаменаційних комітетах/комісіях.

Особливо помітною стає співпраця в рамках спільного проведення письмової частини іспиту на перевірку знань в рамках професійного завершального іспиту та завершального іспиту професійної школи за предметами

- Фахова теорія,
- Фахові розрахунки,
- Соціологія.

Окремі результати вносяться як до свідоцтва про закінчення професійної школи, так і до свідоцтва про складання професійного завершального іспиту.

7.2. Співпраця навчаючих з різними установами та батьками учнів

Навчаючий повинен співпрацювати з цілою низкою відомств та установ:

Відповідальний орган – через постанови регулює в окремих федеральних землях професійну освіту в сільському господарстві.

За професійну освіту для навчальної професії «фермер», в залежності від федеральної землі, відповідальними є або ж відомства з питань сільського господарства або ж сільськогосподарські палати.

Відповідно до § 45 Закону про професійну освіту відомства з питань сільського господарства здійснюють нагляд за наданням професійної освіти та сприяють цьому шляхом консультування навчаючих та учнів.

З цією метою призначаються *консультанти з питань освіти*, які окрім здійснення нагляду та консультування виконують наступні завдання:

- Допомагають при укладанні договорів про надання професійної освіти,
- Координують міжгосподарські навчальні заходи з навчанням у господарстві,
- Організують та проводять міжгосподарські навчальні заходи,
- Регламентують процес складання іспитів під час проміжних та завершальних іспитів,
- Організують проміжні та завершальні іспити.

Батьки – особливо тісно навчаючий повинен співпрацювати з батьками учня, бо він має не тільки завдання у його навчанні, а й з прийняттям учня до своєї родини взяв на себе завдання у його подальшому вихованні.

8. ПОТЕНЦІАЛ ТА ПІДХОДИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ І РОЗБУДОВИ ДУАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

В професійній освіті в сільському господарстві в Україні домінує шкільна модель навчання. Це призводить до того, що при переході зі школи до господарчої практики виникає цілий ряд проблем і необхідні спеціалісти для сільськогосподарських підприємств часто не знаходяться.

З цієї причини існують різноманітні ініціативи щодо впровадження дуальної концепції навчання у сільському господарстві. Це, однак, зумовлює потребу у тому, що для роботи дуальної системи освіти повинні разом спрацювати цілий ряд факторів. До них належать: дієздатна система управління, ефективні структури управління та механізми забезпечення якості та інновацій, до цього також належить зацікавлена в отриманні освіти та високо мотивована молодь.

Ключовим елементом практичного навчання, однак, є підприємства/господарства, які є готовими до участі в процесі навчання в якості навчальних підприємств. На першому плані тут стоїть виробничо-економічна користь. Це і ще більш актуальним є для таких країн, як Україна, в яких система дуальної освіти тільки повинна впроваджуватися та де підприємства/господарства іще не розвинули певну традицію працювати за цією формою навчання.

За таких обставин слід політично визнати, а також поставити питання, до яких заходів слід вдаватися, для того, щоб тренінгова та навчальна діяльність розвинула широку та сталу зацікавленість в участі у процесі навчання, що стало б надійною складовою нової системи освіти. Яким чином зробити професійну освіту привабливою для участі в ній підприємств/господарств?

Для дуальної системи професійної освіти необхідні зрозумілі та прозорі структури, велике значення має залучення підприємств/господарств.

Що стосується перенесення системи одночасно стає дуже важливим уможливити зв'язок з наявними інституційними рамками в Україні. Тому спочатку слід перевірити, чи та якщо так, то які інституційні структури вже існують на національному, регіональному та локальному рівні, які можуть бути використані для розбудови дуальної професійної освіти в сільському господарстві.

Так, наприклад, специфічні завдання (наприклад, адміністрування освіти, складання іспитів, розробка положень про навчання) може гнучким чином бути переданими цим інституційним установам.

Завдяки залученню наявних установ може зупинитися можливий інституційний опір, пов'язаний з бажанням подальшого розвитку вже наявної системи освіти.

Це відноситься також до залучення підприємств/господарств, союзів підприємств та представництв роботодавців.

Слід перевірити, чи не існує поряд із інституційними структурами інших можливостей залучення до процесів розвитку та прийняття рішень. Так, наприклад, через різні форми надання інформації, консультування, заслуховування та надання порад може уможливлюватися участь у процесі без того, щоб мати потребу створювати нові інституційні структури.

Принциповий виклик цієї роботи в Україні полягає у тому, щоб вирішити наступні пункти:

- Визнати, що навчання у господарстві/ робоче місце у господарстві сприяє процесу навчання.

- Залучати необхідних учасників з боку підприємств/господарств, професійних спілок, а також публічних/державних установ до роботи з відповідною експертизою.
- Заснувати форум та відповідний орган, що прийматиме рішення, в яких будуть представлені всі ці учасники.
- Встановлення навчальної моделі для області сільського господарства.
- Розробка правової основи для цієї навчальної моделі у відповідному законі та постановах, включаючи визначення завдань, прав, обов'язків та відповідальності всіх задіяних сторін.

Передбачені учасники повинні самі об'єднатися в організаторському, правовому та необхідному для прийняття рішень органі, який опише та визначить змістовні принципові складові навчальної моделі (наприклад, професійну концепцію, форму навчального договору, співробітництво господарчого та шкільного місць для навчання, тощо).

Рекомендується наступний покроковий план:

1. крок: встановлення нової навчальної моделі шляхом створення органу, уповноваженого на прийняття рішення.
Цей орган описує та визначає орієнтовні показники для нової навчальної моделі із залученням/врахуванням інтересів всіх задіяних (осіб та організацій) в цьому організаційному процесі.
2. крок: встановлення моделей управління для нової моделі освіти.
Розробка та приписання правової основи, яка б правовим чином зв'язала нову модель освіти з завданнями, правами, обов'язками та областями відповідальності відповідно задіяних осіб та організацій.
3. крок: підготовка до перехідних робіт.
Розробка та адаптація опису професії та положення про навчання для передбачених навчальних професій. Встановлення вимог до компетенції навчаючих. Заснування адміністративних органів/органів управління.
4. крок: детальне виконання для кожної окремої навчальної професії.
Опис та встановлення змісту навчання, що повинен передаватися. Погодження шкільного навчального змісту із навчальним змістом, що передається на підприємстві. Опис та встановлення підходів до прийняття іспитів.
5. крок: запуск пілотної фази навчання за новою освітньою моделлю.
Процедура відбору для зацікавлених підприємств. Складання навчальних планів для підприємства. Навчання вчителів/навчаючих. Рекрутування учнів. Укладання навчальних договорів між учнями та підприємствами. Встановлення та устаткування місць для провадження навчання.

Для допомоги може надаватися різноманітна інформація для різних задіяних у процесі навчання, як, наприклад, інформаційні матеріали для навчальних підприємств та учнів, інформація для навчаючих, допоміжні матеріали для тих, хто здійснюватиме перевірки та прийматиме іспити, тощо.

На завершення слід зазначити, що в Україні існує потенціал для впровадження та розбудови системи дуальної освіти в країні. На основі наявної компетенції, персоналу, тощо НМЦ «Агроосвіта» слід надати провідну роль в цьому процесі. Процес запровадження системи дуальної освіти в Україні повинен підтримуватися за рахунок реалізації європейського проекту в цій області.

9. Додатки

Додаток 1. Заява. Визнання придатності підприємства для навчання

Додаток 2. Заява. Повноваження на провадження навчання

Додаток 3. Навчальний план для професії фермер

Додаток 4. Навчальний план для професії фермер (Версія 2)

Додаток 5. Відомість для зарахування підприємства

Додаток 6. Інформаційна відомість для господарчої галузі виробництва у рослинництві

Додаток 7. Інформаційна відомість для господарчої галузі виробництва у тваринництві

Додаток 8. Оцінка щоденника / письмове підтвердження про навчання в професії фермера

Додаток 9. Питання щодо освіти

Додаток 10. Огляд щодо зборів у зв'язку з визнанням підприємств

Додаток 11. Вказівки щодо ведення щоденника

Додаток 12. Вказівки щодо ведення щоденника (Версія 2)

Додаток 13. Вказівки щодо навчання. Визнання навчальних підприємств

Додаток 14. Передумови для професії фермер

Додаток 15. Вказівки щодо нагляду за придатністю навчальних закладів

Додаток 16. Мінімальні розміри для визнання господарчої галузі виробництва

Додаток 17. Заява на визнання навчальної установи / закладу для підприємства

Додаток 18. Перевірки придатності навчального закладу / підприємства

Додаток 19. Порядок процедур для визнання навчальних підприємств

Додаток 20. Постанова – Про професійну освіту за професією фермер